

Напрями удосконалення роботи Національного банку України з
проблемними банками

УДК 336.711

Чабанова Л.О.
Магістр 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті аналізуються особливості роботи Національного банку України та центральних банків інших країн з проблемними банками і на підставі проведеного аналізу визначаються подальші напрями вдосконалення роботи Національного банку України з проблемними банками.

Ключові слова: банк, банківська система, банківський нагляд, капіталізація, фінансова стійкість, Національний банк України, проблемний банк.

Аннотация. В статье анализируются особенности работы Национального банка Украины и центральных банков других стран с проблемными банками и на основании проведенного анализа определяются дальнейшие направления совершенствования работы Национального банка Украины с проблемными банками.

Ключевые слова: банк, банковская система, банковский надзор, капитализация, финансовая устойчивость, Национальный банк Украины, проблемный банк.

Annotation. The article analyzes the features of the National Bank of Ukraine and central banks of other countries with problem banks and on the basis of the analysis it is determined the further ways of improving the work of the National Bank of Ukraine with problem banks.

Keywords: bank, banking system, banking supervision, capitalization, financial stability, the National Bank of Ukraine, the problem bank.

Нестабільна економічна і політична ситуація, яка склалася в Україні в останні роки, виявила слабкість банківської системи України, а також значні недоліки в управлінні проблемними банками.

Слід звернути увагу, що і Закон України "Про Національний банк України" [1], і Закон України "Про банки і банківську діяльність" [2] вживають поняття проблемного банку, а ст. 75 Закон України "Про банки і банківську діяльність" [2] встановлює критерії віднесення банку до категорії проблемних. В той же час, незважаючи на законодавчо визначені критерії проблемності банку, Національний банк України несвоєчасно реагує на зниження платоспроможності банків, методики рейтингової оцінки банків та визначення їх платоспроможності є недосконалими та потребують подальшої розробки.

У літературі питанням, які стосуються дослідження особливостей роботи Національного банку України з проблемними банками, приділялася та приділяється велика увага. Питання організації роботи Національного банку України з проблемними банками розглядалися в дослідженнях різних вчених, зокрема, таких як Л.М. Єріс [3], Ю.А. Клокун [4], В.В. Коваленко [3; 5], Є.С. Осадчий [4; 6], Г.О. Партин [7] та ін. Однак не дивлячись на значну кількість наукових праць, які стосуються організації роботи Національного банку України, існує необхідність подальших досліджень як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду роботи з проблемними банками з метою визначення напрямів вдосконалення роботи Національного банку України з проблемними банками.

Метою статті є визначення напрямів Удосконалення роботи Національного банку України з проблемними банками з урахуванням досвіду Національного банку України та центральних банків інших країн.

Для досягнення означеної мети поставлено наступні завдання: дослідити стан роботи Національного банку України з проблемними банками, досвід центральних банків інших країн у роботі з проблемними банками; визначити та обґрунтувати напрями удосконалення роботи Національного банку України з проблемними банками.

Як зазначають В.В. Коваленко та Л.М. Єріс, проблемним можна вважати банк, у якого спостерігається: зменшення абсолютної величини власних коштів до рівня, нижчого від розміру фактично сплаченого статутного капіталу; наявність на аналізовану дату неоплачених платіжних та інших розрахункових документів клієнтів банку через відсутність коштів на кореспондентському рахунку понад три дні поспіль;

недоліки в бухгалтерському обліку та звітності; несприятливі зміни в стані чи складі учасників і керівників банку [3, с. 303]. Відповідно до визначення Базельського комітету з питань регулювання та нагляду, проблемний банк – це банк, ліквідність або платоспроможність якого ослаблена або буде залишатися такою, поки не будуть вжиті заходи щодо: значного поліпшення стану його фінансових ресурсів, корекції стратегічного напрямку діяльності, підвищення потенційних можливостей управління ризиками та/або поліпшення якості управління [8].

Досліджуючи світовий досвід роботи з проблемними банками, Є.С. Осадчий та Ю.А. Клокун [4, с. 132] зазначають, що роботу з проблемними банками можна звести до двох основних напрямків: 1) застосування оздоровчих або коригуючих заходів – "реанімація" і реорганізація проблемного банку. Це передбачає вплив на акціонерів банку, його менеджмент і політику в цілому шляхом використання органами регулювання та нагляду певних інструментів, регламентованих у відповідних нормативних документах; 2) закриття (реструктуризація) та ліквідація проблемного банку. Це включає такі механізми: 1) ліквідація з відкликанням ліцензії; 2) злиття і поглинання; 3) операції щодо купівлі активів і прийняття зобов'язань; 4) створення "бідж-банку" [9, с. 12].

Аналізуючи вітчизняний досвід роботи з проблемними банками, В.В. Коваленко та Л.М. Єріс приходять до висновку, що система роботи з проблемними банками повинна включати: контроль капіталізації, роботу з "поганими" активами, банківський нагляд, державну систему управління проблемними банками [3, с. 303].

Контроль капіталізації передбачає забезпечення відповідності регулятивним вимогам Базельського комітету з банківського нагляду щодо капіталу банків. Можливими варіантами щодо прийняття рішень з управління "поганими" активами є продаж простроченої заборгованості з балансу, аутсорсинг збору простроченої заборгованості, самостійний збір простроченої заборгованості. Основним завданням нагляду за банківською системою є оцінка фінансової стійкості банків і обґрунтоване та своєчасне втручання при встановленні підвищених ризиків.

Для організації роботи з проблемними банками Національний банк України повинен чітко визначати цілі і процедури, підставою для

визначення яких є Базельські основні принципи ефективного банківського нагляду [10]. Виходячи з цього, Національний банк України повинен використовувати існуючі та розробляти нові інструменти для дослідження банків та визначення їх платоспроможності.

Ефективним способом вдосконалення організації управління проблемними банками, який використовують розвинені країни світу для попередження банкрутства банківських установ, є створення "тимчасового" ("бідж-банк") або "госпітального" банків. "Тимчасовий" банк ("перехідний", "bridge bank") створюється на певний час із метою придбання активів та прийняття зобов'язань збанкрутілого банку і діє до того часу, поки не буде схвалено остаточної резолюції щодо банкрута (реорганізації або ліквідації). "Госпітальний" банк – фінансовий інститут, який створюють винятково з метою переведення до нього проблемних активів. Основним завданням функціонування таких банків є здійснення реструктуризації негативно класифікованих активів у спеціальній установі, яка має відповідні фінансові можливості, може спокійно "дочекатися" закінчення кризи та після відновлення платоспроможності боржників повернути такі активи на ринок за прийнятною ринковою ціною, замість того, щоб ці активи ліквідувати за низькою вартістю [7, с. 195-196]. Найуспішнішим досвідом створення державного "госпітального" банку виявився шведський досвід.

Перші кроки на шляху до створення "бідж-банку" в Україні було зроблено у 2009 році. Зокрема, визначено загальні засади функціонування санаційного банку. Постановою правління Національного банку України "Про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним" [11] від 23 грудня 2011 року № 471 було затверджено механізм діяльності санаційного банку на базі ПАТ "Родовід-Банк".

В. В. Коваленко вважає, що з урахуванням світового досвіду та оцінки точок зору вітчизняних науковців стосовно створення санаційного банку доцільно розглядати гібридну схему, яка поєднує елементи санаційного банку і страхування [5, с. 70], хоча деякі українські фахівці негативно відносяться до переведення непрацюючих активів до санаційного банку в Україні, тому що це обтяжуватиме державний

бюджет та платників податків [6, с. 16].

За результатами розгляду особливостей роботи Національного банку України та центральних банків інших країн з проблемними банками можна дійти висновку, що робота Національного банку України з проблемними банками повинна поєднувати контроль за капіталізацією, роботу з "поганими" активами, проведення ефективного банківського нагляду та державну систему управління проблемними банками.

Проблемний характер діяльності банку, який потребує спеціальної уваги служби банківського нагляду, може визначатися на підставі оцінок. Для оцінки фінансового стану банку застосовуються комплексні методики рейтингової оцінки банків. Виходячи з цього, Національний банк України повинен використовувати існуючі та розробляти нові методики рейтингової оцінки банків та визначення їх платоспроможності.

Ефективними напрямками роботи з проблемними банками виступають оздоровчі або коригуючі заходи. Досить дієвим способом вдосконалення організації управління проблемними банками є також створення "тимчасового" банку ("бідж-банк").

Література:

1. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 29. – Ст. 238.

2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121-III // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.

3. Коваленко В. В. Система управління проблемними банками / В. В. Коваленко, Л. М. Єріс // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 1 (44). – С. 302-307.

4. Осадчий Є. С. Світовий досвід роботи з проблемними банками / Є. С. Осадчий, Ю. А. Клокун // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – № 19. – С. 131-138.

5. Коваленко В. В. Управління проблемними банками в системі забезпечення фінансової стійкості банківської системи / В. В. Коваленко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія "Економіка". – 2010. –

№ 4(2). – С. 67-72.

6. Осадчий І. Шляхи вдосконалення роботи з проблемними активами банків України / І. Осадчий // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 11. – С. 11-16.

7. Партин Г. О. Відновлення фінансової стійкості української банківської системи на основі створення "тимчасового" та "проблемного" банків / Г. О. Партин, О. М. Крачковська // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2011. – № 691. – С. 193-200.

8. Руководство для органов банковского надзора по работе со слабыми банками (Базельский комитет по банковскому надзору. Отчет Группы по работе со слабыми банками. Базель, Швейцария, март 2002 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.orioncom.ru/demo_bkb/npsndoc2/03-baz.htm.

9. Санаційний банк – "брідж-банк" як механізм роботи з нежиттєздатними банками: монографія / Міщенко В. І., Крилова В. В., Ніконова М. В. та ін. ; за ред. В. І. Міщенко. – К. : УБС НБУ, 2011. – 119 с.

10. Базельські основні принципи ефективного банківського нагляду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/VCP%20Core%20Principles_ukr%20.pdf.

11. Про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним: Постанова Правління Національного банку України від 23 грудня 2011 року № 471 // Офіційний вісник України. – № 8. – 2012. – Ст. 301.

Автор

Чабанова Л. А.

Керівник

Гонтар Д. Д.

к.е.н., викладач

Завідувач кафедру банківської справи
д.е.н., проф.

Колодізев О. М.